

Liberi fuistis peccato; non, Liberi fuistis justitiæ: ut ille diceretur esse liber, cui operabitur ipsa libertas. Si enim placet etiam casuum pensare momenta, huic illos justitiæ dixit esse liberos, non ab hac justitia liberos. Consequentius ergo hac elocutione nos adjuvaremur, si etiam tam leves res premere vellemus. Sed absit hoc: sensum intelligimus Apostoli, et elocutionum simpliciter prolatarum officio contenti sumus. Nihil aliud dixit magister gentium, nisi, Liberi fuistis, non servistis, justitiæ: liberati estis, peccatorum veniam suscepistis, manente arbitrii libertate; per quam potuerunt et ante peccato, et postea obedire justitiæ.

AUGUSTINUS. Ex isto hæretico sensu, quo dicitis non fieri per gratiam liberationem a peccato, nisi cum de præterito accipitur venia; non autem etiam ne dominetur peccatum, cum quisque a concupiscentia sua trahitur in ejus assensum; etiam sanctorum orationibus contradicitis. Ut quid enim Deo dicitur, « Ne nos inferas in tentationem¹; » si, ut hoc non fiat, in liberi arbitrii nostri est potestate, quod nobis naturaliter insitum est? Ut quid dicit Apostolus, « Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali²; » si Deus non liberat a peccatis, nisi veniam dando præteritis?

CIX. JULIANUS. « Denique quid exhortatio ipsius teneat, ostendit, præmittens. « Humanum est quod dico, » propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ et iniquitati » ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem: cum enim servi essetis » peccati, liberi fuistis justitiæ³. » Ordinatissime prorsus ipsos dicit liberos fuisse justitiæ, quos convenerat ut membra sua in omni sanctificatione retinerent.

¹ Matth. vi, 13. — ² 2 Cor. xiii, 7. — ³ Rom. vi, 19 et 20.

« Verum quia non parum hic immorati sumus, ut ostenderemus certissimum esse quod dixeram, quia negarent liberum arbitrium homines, qui vestro fuissent sermone deterriti, et in verum exitium vana formidine truderentur; atque te esse præcipuum arbitrii liberi negatorem: revertamur ad illum librum, qui est ad Valerium destinatus, ut probemus primo te negasse conditorem Deum; nunc autem, alibi quidem negare, alibi scelestius multo quam negaveras confiteri. Et quidem quam in illo libro tuo priore absolute Deum negaveris Conditorem hominum, satis cum discuteretur apparuit: dixisti quippe, quod » genus humanum diabolus quasi plantati a se fruticis fructum jure decerperet¹; « multa que alia quæ loco a te argumentorum posita huic cooperantur errori. In hoc vero secundo libro, etsi universitate dogmatis tui idem agas; tamen perniciosius niteris emendare sententiam, quam ante protulisti.»

AUGUSTINUS. Si tibi parum est Apostolus, qui dicit: « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et » per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt². » Ambrosius utique, non ut Manichæus, quo nomine tales, qualis ille fuerat fidei, criminari; sed ut catholicus intellexit Apostolum, eumque intelligens ait: Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est³. Ecce de quo tanquam de suo frutice diabolus fructum jure decerpsit; non de natura quam Deus condidit, sed de vitio quod ipse plantavit. Neque enim qui nascuntur sub peccato, possunt nisi sub auctore esse peccati, si non renascantur in Christo.

CX. JULIANUS. « Verum suppleamus breviter responsum, quæ capiti tuo, quod supra posuimus, debetur.

¹ Vide lib. de Nuptiis, cap. 23. — ² Rom. v, 12. — ³ Ambros. lib. 1 de Penitentia, cap. 2.

Constanter itaque fideliterque respondeo, quia non invidemus liberatorem hominibus Dominum Jesum Christum; quos convenimus, ne vobis credentes, emendationis desperatione frangantur, et recedant ab eruditione Christi, quasi ea præcipientis, quæ capere mortalium natura non possit, quippe malo aggravata congenito.»

AUGUSTINUS. Sed et mors congenita est; et tamen ab ea liberat, qui quos vult vivificat¹: ad quem debent confugere, qui volunt a malo congenito liberari; quod ut faciant, quis attrahat², in Evangelio lege.

CXI. JULIANUS. « Sed currant ad eum qui clamat: « Jugum meum suave est, et onus meum leve est³: » qui et malæ voluntati veniam pro inæstimabili liberalitate largitur, et innocentiam, quam creat bonam, facit innovando adoptandoque meliorem. »

AUGUSTINUS. Ipsi sunt homines, quibus invides liberatorem, quos habere malum, a quo liberentur, negas. Quomodo ergo constanter fideliterque respondes, quod non invidetis liberatorem hominibus Dominum Jesum Christum; cum potius pertinaciter et infideliter agas, ne ab illo salvi fieri credantur parvuli, sicut salvum facit populum suum a peccatis eorum; propter quod eum, Evangelio loquente, didicimus appellatum esse Jesum⁴? Non igitur docere poteritis liberatorem Christum vos hominibus non invidere, quia parvulos non esse homines nullo modo potestis ostendere.

CXII. JULIANUS. « Demiror itaque ausum te fuisse ponere testimonium, quo dicitur: « A quo enim quis » devictus est, huic et servus addictus est⁵. » Quod manifestissime pro nobis facit, asserentibus non posse quemque obnoxium esse diabolo, nisi qui fuerit post cer-

¹ Joan. 7, 21. — ² Id. vi, 44. — ³ Matth. xi, 30. — ⁴ Id. i, 21. — ⁵ 2 Petr. ii, 19.

tamen voluntatis degeneri deditioe superatus. A te autem usurpari non debuit, cui vehementer repugnat, persuadenti in regno diaboli esse nascentes, qui sine voluntate propria nec vinci utique, nec peccare potuerunt.»

AUGUSTINUS. Quos dicis nascentes nec vinci, nec certare potuisse ab illo originem ducunt, in quo omnes peccaverunt: qui homo, quod est pejus, sine certamine victus est. Fuit enim Adam, et in illo fuimus omnes¹: periit Adam, et in illo omnes perierunt. Sinite ergo parvulos inveniri ab eo, qui venit quærere quod perierat²: alioquin liberatorem Jesum, quoniam et ipsi homines sunt, prorsus hominibus invidetis, quantacumque loquacitate crudelitatem vestri hujus erroris obtegendam esse credatis.

CXIII. JULIANUS. « Quod quidem videns contra te valere plurimum, quasi ipso testimonio interrogatus: Per quid ergo parvuli in regno sunt adversariæ potestatis, si Scripturæ creditur, unumquemque, cum vincitur, tunc servum esse victoris, et constat infantiam sine usu rationis et voluntatis nec conflagere potuisse, nec cedere? addis³: « Per unum quippe hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines » pertransiit, in quo omnes peccaverunt⁴. » Sic est autem Deus nascentium conditor, ut omnes ex nno eant in condemnationem, quorum non fuerit renascentium liberator: ipse quippe dictus est figulus ex eadem massa faciens vas, aliud in honorem secundum misericordiam, aliud in contumeliam secundum judicium⁵: cui cantat Ecclesia: « Misericordiam et judicium⁶. » Hoc quod dicis, per unum intrasse peccatum, quo testimonio Apostoli plurimorum ineruditorum tamen pectora commovistis, licet

Ambros. lib. vii in Luc. cap. xv, n234. — ² Luc. xix, 10. — ³ Vide lib. ii de Nuptiis, cap. 3. — ⁴ Rom. v, 12. — ⁵ Id. ix, 21. — ⁶ Psal. c, 1.

in quarto libro ¹ breviter quomodo intelligendum esset ostenderim, tamen adjuvante Christo, in hoc opere plenius exponemus, ita ut in secundo libro, prætermissis aliis, locus ipse apostolicus contextu suo plenissime deseratur. »

AUGUSTINUS. Ad id quod in quarto libro tuo breviter ostendisse te dicis, in sexto nostro tibi responsum est ²: quod autem in hoc opere polliceris, cum reddere cœperis, ibi cum sis vaniloquus apparebit.

CXIV. JULIANUS. « Hic autem breviter admonuerim, quoniam suffragari tibi non potest ad ejus sententiæ confirmationem, quam omnis eruditio, omnis ratio, et Lex Dei convincit iniquissimam. Diligens ergo lector intendat quod pronuntiasti, Deum esse factorem malorum; et tales eum condere, qui sine aliquo propriæ merito voluntatis eant in condemnationem prorsus omnes. »

AUGUSTINUS. Hoc dixi: quia facit hominum naturam, qui vitio mali sunt, quod ipse non fecit; et de quo ipse bene facit, etiam cum mali sunt mali homines quos facit: quia in quantum homines sunt, non in quantum mali sunt, eos facit. Neque enim vasa in contumeliam fierent, nisi mali essent: qui tamen per naturam quam facit Deus, utique boni sunt; mali autem secundum vitium, quod contra naturam quidem, sed tamen naturæ in sevit inimicus; ut ex hoc esset natura mala, hoc est, malus homo. Non enim potes esse ullum malum nisi in aliquo bono; quia non potest esse nisi in aliqua natura: omnis autem natura, in quantum natura est, bonum est. Diligenter attendite, quomodo dicantur, quæ velut contraria inter se dici videntur, et non sunt: si tamen non penitus fumo superbæ contentionis oculos perdidistis.

CXV. JULIANUS. « Ac ne nesciremus de quo tempore

¹ Operis ad Turbantium. — ² Vide lib. VI contra Julian. cap. 24.

loquereris; ab Adam, quem ais unum omnes fuisse, usque ad finem, qui baptizati non sunt, damnationi et diabolo obnoxios pronuntias inveniri. In qua sententia multo te perniciosius curare niteris, quam antea vulnerasti. Nam ut removeres invidiam quæ in te ruebat, quod diceres diabolum conditorem hominum; correctus confiteris Deum conditorem, sed talium quales ascribit Manichæus principi tenebrarum. »

AUGUSTINUS. Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est. Hoc non dixit hæreticus immundus Manichæus, sed catholicus sanctus Ambrosius ¹. Porro autem Manichæus nec omnem naturam, in quantum natura est, dicit bonam; nec eam quam dicit naturam malam, ullo modo dicit sanari posse ac fieri bonam: quod catholica fides dicit de natura humana pusillorum atque magnorum, et contra Manichæos et contra Pelagianos, utrosque diversis morbis, sed pariter insanos.

CXVI. JULIANUS. Enim vero credens malos esse homines conditione nascendi, illum eis deputavit auctorem, per quem mali operis crimen a Deo bono separaretur: et quoniam erraverat in definitione peccati, ut putaret naturale esse, quod nisi voluntarium esse non potest; consequenter deinceps malæ originis malum est commentus artificem; hic religiosior in Deum, contumacior in naturam. Tu vero dicis, malos quidem nasci, sed Deum esse auctorem malorum: contumacior tu in Deum, honorificentior in naturam: hæc quippe auctoris majestate defenditur, auctor autem fœditate operis accusatur. »

AUGUSTINUS. Accusa ergo Deum, si placet, operis fœditate: quandoquidem aliqua corpora tam fœda nas-

¹ Ambros. lib. 1 de Pœnitentia, cap. 2 vel 3.

cuntur, ut nonnulla in eis nimia deformitate etiam monstra dicantur. Non enim alius deus, sicut Manichæus fingit, aut dii minores, sicut Plato errat, sunt corporum conditores: sed utique Deus bonus et justus operatur etiam corpora talia: quæ si referas ad grave jugum super filios Adam, invenies eum nec malum, qualem Manichæus fabricandis corporibus adhibet¹; nec victum malisque implicatum atque commixtum, quod Manichæus de Deo bono credere non timet; sed plane justum propter originale peccatum, qualem fides catholica novit, a qua vester error exorbitavit. Neque enim, si nemo peccasset, fœda atque monstrosa etiam in paradiso corpora nascerentur.

CXVII. JULIANUS. « Non timuisti, scelestissime, hoc applicare Deo, quod ne ei admoveret Manichæus, commentus est alium conditorem: ambo quidem estis veritatis inimici, sed putabatur ante te non posse ille impietate superari. »

AUGUSTINUS. Ante me erat Ambrosius, qui non erat Manichæus; ante ipsum Hilarius, Gregorius; ante hos Cyprianus, et cæteri, quos commemorare longum est, qui non erant Manichæi. Et tamen Ecclesiam docuerunt, quod in Ecclesia didicerunt, trahere parvulos originale peccatum, et exsufflandos in exorcismis, ut eruantur de potestate tenebrarum, et in regnum sui Salvatoris et Domini transferantur. Quoniam Christus, si etiam pro ipsis mortuus est², quod et tu coactus es confiteri: ergo omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est³; quod ait Apostolus: qui profecto si secundum verba tua etiam ipse Manichæus erit, jam tu quid eris?

CXVIII. JULIANUS. « Tu vero justificasti, ut Propheta ait, sororem tuam Sodomam⁴: absolvi putabitur Mani-

¹ Eccli. xl, 1. — ² Coloss. 1, 13. — ³ 2 Cor. v, 14 et 15. — ⁴ Ezech. xvi, 51.

hæus, si tuis blasphemis comparetur. Gloriatu in primo operis mei libro fueram, quod eo ore lacerarer, quo et Apostoli injuriam pertulissent: nunc vero expavescio magnitudinem felicitatis meæ; ab eo vituperor, qui criminatur Deum. »

AUGUSTINUS. Ab eo vituperaris, qui cum Ambrosio et cæteris sociis ejus, etiam parvulorum liberatorem prædicat Christum: quem tu non solum criminaris tanquam mentientem, ubi dicit se venisse salvare et quærere quod perierat¹; verumetiam contradicis ei, ne salvandos parvulos quærat.

CXIX. JULIANUS. « Unde mihi accidit tantæ contumeliæ dignitas? Nihil in me tale conferre laudando potuisses. Sensa mea dicis esse reprobanda; sed Dei opera damnanda: me male disputare; sed Deum nequiter creare pronuntias: me errare clamas; illum sævire: me asseris nescire legem; Deum vero nescire justitiam: me vociferaris catholicum non esse, quod dicam Christum provocare quos salvet; Deum vero juras creare quos damnet, nec ob aliud condere, nisi ut eant omnes in condemnationem. »

AUGUSTINUS. Hoc et de præscientia Dei dici potest, quæ tamen a fidelibus negari non potest, et puto quod nec a vobis. Aut negate Deum præscium multos se damnaturum esse quos creat, ne videatur creare quos damnet; et quod est mirabilius et inscrutabilius, multos, ne malitia mutet eorum intellectum², de hac vita non rapere, quos malos futuros non potest ignorare. Date honorem Deo: altitudini judiciorum ejus cedat vestrorum crepula ruina verborum, quasi nitida acuta, sed vitrea.

CXX. JULIANUS. « Inter te igitur et Manichæum prolatorem sensuum tuorum, video per profectum erudi-

¹ Luc. xix, 10. — ² Sap. vi, 11.

tionis tuæ magnam factam esse distantiam. Ille enim licet duos induxisset auctores, tamen spem salutis ex ea reliquit parte, qua dixit bonum Deum esse alienissimum ab iniquitate, et a crudelitate: tu vero unum bonum quidem Deum, sed eundem malorum conditorem loquens, ut reverentiam divinitatis, ita spem salutis funditus sustulisti.»

AUGUSTINUS. Manichæi fingunt Deum crudeliter infirmum, qui partem suam, substantiam suam, membra naturæ suæ dilanianda et contaminanda hostibus tradidit, a quibus vastitatem sibi imminere cernebat: vos autem qui Deum omnipotentissimum non negatis, in gravi jugo parvulorum credi vultis injustum, negando originale peccatum.

CXXI. JULIANUS. « Non est enim qui subveniat reis, quando ipse qui est unus, desiderio creandarum miseriarum etiam eos punit, in quibus nihil aliud quam hoc quod ipse fecit agnoscit.»

AUGUSTINUS. Agnoscit ibi etiam quod ipse non fecit: peccatum quippe ipse non fecit. Alius autem similiter ut vos vanus posset dicere, Deum desiderio creandarum miseriarum etiam eos creare, quos damnaturum se esse ignorare non potuit, incomparabiliter plures, quam eos quos liberaturum se esse præscivit.

CXXII. JULIANUS. « Perspecta igitur abyssu impietatis tuæ, licet nunquam quidquam possit profanius inveniri; tamen quam hoc nihil habeat virium, et quid de illis quæ annexeras colligatur, brevi disputatione monstrabitur. Deus qui hoc appellari nomine voluit, ut omnipotentissimus, ita etiam justissimus creditur; quorum si unum defuerit, neutrum aderit; ut conditor benignissimus hominum, ita meritorum expunctor æquissimus: omne quod facit, bonum valde est. Ac per hoc, nemo naturali-

ter malus est: sed quicumque reus est, moribus, non exordiis accusatur.»

AUGUSTINUS. « Cur ergo grave jugum super exordia parvulorum sub Deo potentissimo atque justissimo?

CXXIII. JULIANUS. « Nec malum itaque naturale est, nec Deus creare reos potest, nec in regno diaboli collocare. Quibus collectis et tu Manichæus, imo Manichæo pejor ostenderis: et sine peccato in hunc mundum humanitatis ingressus, et sub jure Dei, non diaboli, fructus fœcunditatis, et naturalis innocentia claruerunt.»

AUGUSTINUS. Ergo et Ambrosius, qui dixit: In primordia naturæ suæ, qui baptizati fuerint parvuli¹, a malitia reformantur, Manichæus, aut Manichæo pejor ostenditur, sicut conviciaris, aut furis.

CXXIV. JULIANUS. « Hoc igitur consignato, quid processum tuum consequatur attende. Prophetas, et Patriarchas, omnesque sanctos Veteris Testamenti constat baptismatis expertes fuisse, sed a Deo conditos propriis deinceps fulsisse virtutibus: sub diaboli ergo regno, contra testimonium legis, esse credentur æternis suppliciis mancipandi: quia ex Adam omnes pronuntiantur a te in condemnationem creati.»

AUGUSTINUS. Et ipsos antiquos justos eadem gratia liberavit, cui vos bellum indixistis: quamvis diversis usi fuerint pro tempore sacramentis. Quoniam quod de Christo credimus, hoc credebant. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus: cujus illis prænuntiatus est, nobis autem annuntiatus est humilitatis adventus; claritatis vero qui in fine futurus est, et illis est prænuntiatus et nobis. Et illorum ergo et nostra in isto uno mediatore una fides est, et idem Spiritus fidei et in illis et in nobis: unde dicit Apostolus: « Habentes

¹ Ambros. lib. 1 in Luc. cap. 1, v. 17, n. 34.

» autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est : Credidi, propter quod locutus sum ; et nos » credimus, propter quod et loquimur ¹. » Unde autem sit hæc fides, ne ita gloriemur tanquam ex nobis sit, eundem audiamus Apostolum : « Gratia, inquit, salvi » facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei » donum est ². » Et alio loco : « Pax, inquit, fratribus » et charitas cum fide a Deo Patre et Domino Jesu » Christo ³. »

CXXV. « Quod si dixeris, quam sis aperte Manichæus, etiam patroni tui poterunt confiteri. Si vero intellexeris tantum veri Regis exercitum contra tuam dimicare sententiam, nec illis te afferre posse præjudicium : acquiesce destructum esse quod extrueras, et per hoc non ire omnes ex uno in condemnationem ; sed eos tantum qui rebelles voluntati Dei, sine pœnitentia, sine correctione, ultimo fuerint sine deprehensi. »

AUGUSTINUS. Adde et generatos, si non fuerint regenerati : quia in uno omnes peccaverunt ⁴.

CXXVI. JULIANUS. « Quod autem dictus est : « Figulus » ex eadem massa faciens aliud vas in honorem, aliud in » contumeliam ⁵; » ate commemorari omnino non debuit : quia ut a nobis consequenter exponitur, ita tibi totum repugnat : nam cum alii in honorem, alii in contumeliam fieri dicuntur, juvatur sensus catholicorum, quo secundum diversitatem voluntatis humanæ, diversus etiam vasorum exitus prædicatur. »

AUGUSTINUS. Ambrosium audi ⁶, qui dicit : Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est. Sic quippe intellexit cum cæteris condiscipulis et conductoribus suis, sine ulla dubitatione catholicis,

¹ 2 Cor. iv, 13. — ² Ephes. ii, 8. — ³ Jd. vi, 23. — ⁴ Rom. v, 12. — ⁵ Id. ix, 21. — ⁶ Ambros. lib. 1 de Pœnitentia, cap. 2 vel 3.

quod scriptum est de peccato et morte, quod per unum intraverit, et in omnes homines pertransierit ¹. Et intellige, hanc esse massam, de qua fiunt vasa, sive illa, sive ista. Nam si inscrutabilis quæstionis hujus ista esset solutio, quam tu sapis, secundum merita voluntatum ; tam manifesta esset, ut nulla ejus difficultate compelleretur Apostolus dicere : « O homo tu quis es, qui respondeas Deo ? » De nondum natis enim agebatur, quorum non ex operibus, sed secundum propositum suum Deus unum dilexit, alterum odio habuit : unde ad hæc verba perventum est, ut de eadem massa et diversis vasis, et de potestate figuli diceretur.

CXXVII. JULIANUS. « Tu autem qui supra dixeras, omnes ire in condemnationem, qua testimonium fronte posuisti, quo pronuntiatur ire alius in honorem, alius in contumeliam ? »

AUGUSTINUS. Sed gratia liberat a totius massæ damnatione quos liberat ; quam vos negando, estis hæretici. Quantum enim pertinet ad originis meritum, ex uno omnes in condemnationem : quantum autem ad gratiam, quæ non secundum merita datur ², quicumque ab ista condemnatione liberantur, dicuntur vasa misericordiæ : qui vero non liberantur, ira Dei manet super eos ³, veniens de justo judicio Dei ; quod non ideo vituperabile, quia inscrutabile est : et propterea vasa iræ nuncupantur, quia et his bene utitur Deus, ut notas faciat divitias gloriæ suæ, in vasa misericordiæ ⁴. Quod enim Deo judicante a cæteris exigitur, hoc istis eo miserante donatur : quas investigabiles vias Domini si æstimas improbandas, audi ; « O homo tu quis es, qui respondeas Deo ? »

CXXVIII. JULIANUS. « Nihil enim ita pugnat, quam

¹ Rom. v, 12. — ² Id. ix, 20. — ³ Id. v, 16. — ⁴ Joan. iii, 36. — ⁵ Rom. ix, 23.